

Antik toposzok, kortárs híradások - a magyarság keresése az ókori forrásokban

Régi törekvés, szinte egyidős a kárpát-medencei letelepedésünkkel s a kereszténység felvételével, hogy elhelyezzük magunkat, ősmúltunkat az egyetemes emberiség történelmében. Ez kezdetben főként a Biblia alapján történt, első, középkori krónikáink írástudó, pápi szerzői megteszik őseinknek *Gógot*, *Magógot*, *Nimród*ot, mivel e nevek hasonló vonásokat tükröznek, mint a korai magyarság, vagyis erőt, hadi készségeket, a vadászat szeretetét, sőt a Magóg név még emlékeztet is a magyarra, s mivel egy AD 6. századi forrás azt is megemlíti, hogy a fehér hunok országa, Hunnia, az indiai Evilát ország szomszédságában feküdt, „tehát” mi, „hunok vagy hungárusok” is onnan jöttünk valamikor. A Próféta könyveinek tudósításai Góg és Magóg népeiről, „Togarma házáról” sok, megszívlelendő érzékfeletti elemet tartalmaznak, de egyúttal valóságos, ismert történeti események leírásai az i.e. 8-6. században Elő-Ázsiába nyomuló szkítákról, kimmerekről, s a szkíta vezér neve görögül *Madüész*, kb. *Madya*, ami lehetett alapja a Magógnak (Hérod. I. 103). Későbbi források is közölnek fontos történeti leírásokat népeinkről, néprészereinkről, akik ma már csak bennünk, általunk léteznek, a „részek mindig több összegeként”, mint a vízben a H₂O, azonban sokáig csak ez a bizonytalanság, mesészerű feltételesmód uralkodott népünk, népelemeink történelmének „irodalmi”, írásos elhelyezésében, mert csak lassan alakult ki a kutató figyelemnek az a precizitása, tárgyilagossága, mondhatni „módszertani ateizmusa” (Vörös Győző régész kifejezésével), ami lehetővé teszi a nagyobb bizonyosság megszerzését. Lassan ébredtünk fel arra a külső, *érzékleti tudatra*, és az ezzel együtt járó individuális *önállóság-érzésre*, ami szükséges volt, meg kellett és kell tapasztalni, s *ezt* a világos tapasztalatot kell újra „felemelnünk”, nem bálványozva a régi meséket, a *mai*, materialista tudattal, ösztönökkel, hanem megismerve azok *eredeti* forrásait, reális szellemi és történeti értelemben.

A réginek és az újnak, a régi világ fennmaradt elemeinek és az új felismeréseknek, az egyre fejlődő, egyre precízebbé váló képességeinknek a „harcában” és természetesen egymásraultalásukban, ebben a nagy, szellemtörténeti „metabolizmusban”, mely messze nem csupán egy „primitív vs. fejlett” sémában írható le, olykor mégis beigazolódnak, megerősödnek egykori állítások, máskor pedig meg is dőlnek, átalakulnak az újabb kutatások fényében, még a modern korak is. A kutatás módszertanát illetően el kell sajátítanunk azt a hozzáállást, hogy méltányoljunk *minden* forrást, a legapróbb utalást, nevet, leírást, sőt *elírást*, s ezeket *meg kell mérni* a *mai* képességeinkkel, *mai* eszközszerünkkel, majd végre *együttlát*ni mindent, *képszerűen*, az eleven életig menően, melyet régtől fogva máig megél, megismer az emberiség, minden nemzedékre, korra jellemző módon, különböző „hatásfokkal”, ismét csak egymásraultalva. Mert végső soron „csak” az *élet* megnyilvánulási módjairól van szó, „fizikai” és szellemi értelemben együtt, ezt kutatjuk, minden ókori szerzőnél, minden régészeti, embertani leletben, tárgyi, szellemi hagyatékban, bármilyen közhelyesnek tűnik ezt mondani.

Egy ilyen hozzáállással fogtam neki 20-25 esztendeje egy intenzívebb, tágabb horizontú magyar őstörténet-kutatásnak, egyfajta belső gyakorlatiassággal, a saját vizuális-imaginatív hajlamaim szerint legtöbbször illusztrálva is a mondandómat a leletek rajzaival, fotóival, „őshaza”-térképekkel. Összegző és egyedi jelenségeket vizsgáló tanulmányokat írtam, kezdetben még hozzáigazítva mondanivalómat az ún. „hagyományos” őstörténet-felfogásunkhoz, ahhoz, amit a „kanonizált” középkori krónikásaink, Béla király Névtelen Jegyzője és Kézai Simon, sok száz évvel ezelőtt, azzal a bizonyos „álmodó” történeti tudattal leírtak, keresve az „égi és földi” valóság összhangját. Aztán természetesen egyre inkább „disztingválni” kellett, ahogy főként a *szabir*-vagy *szavárd*-kérdés kapcsán jobban belemélyedtem korai történelmünkbe, és tárgyilagossággal kezdtem vizsgálni a krónikáinkat is, a köztük lévő nem elhanyagolható különbségeket. De végső soron a krónikásaink is csak a tényeket közvetítették, nagy vonalakban: mert a magyarság valóban Szkítiából jött, valóban déli, kulturális, földrajzi asszociációkkal *is* rendelkezett, mielőtt bejött a Kárpát-medencébe, valóban volt bizonyos kapcsolata szkítákkal, szarmatákkal, hunokkal. Az elté-

rés abban áll a krónikák, különösen a Kézai-krónika, és a történetileg kihámozható valóság között, hogy a szavárdok és magyarok már időszámításunk kezdete táján Kelet-Európába vándorolhattak, nagyon úgy tűnik, hogy *épp a hunok* legelső, szörványos megjelenése hatására, és csak jóval később, AD 375 táján érhetett őket a nagy hun invázió. A történeti források, régészeti, embertani leletek, nyelvészeti, genetikai kutatások fényében csak *ezt követően* beszélhetünk valamilyen kapcsolatról a hunokkal, s átmeneti eltávolodásokat is bele kell kalkulálnunk, szintén az írott források ismeretében (5-6. és/vagy 8-9. sz.). Végülis ugyanezt vallják Anonymus és Kézai krónikái, Anonymus inkább a magyar, Zuard nevekre épített, Volgán túli őstörténeti utalásaival, Kézai pedig a külföldi szerzőkre nagyobb mértékben támaszkodó színesebb, átfogóbb „déli” hun-történetével, mely azonban nélkülözi a fontosabb hun neveket, pl. Atila fiainak neveit, melyeket Priscus, a szem- és fültanú közöl, s Kézai krónikájából úgy tűnik inkább *avar* kori, 7. századi események hallatszanak ki, nyilván székely adatközlők nyomán (ld. még Domanovszky, László Gy., Dümmerth). Ezzel együtt viszont nem kételkedhetünk abban, hogy az Árpád-háznak *lehetett* lezármazási kapcsolata Atila királlyal, s a magyarok jórészenek a hunokkal, csak hogy az *ogurokon* keresztül.

A legérdekesebb az, hogy már a középkori szerzők keze ügyében lehetett volna a *reális* történelmünket megerősítő Plinius és Ptolemaios, akik már az 1-2. században Krisztus után megemlékeztek mind a *szavárdokat*, *magyarokat* a Meótsz-Don-Volga térségében, mind pedig a *hunokat* a Káspitól, Közép-Ázsiától még keletre, igaz, utóbbiakat olykor tévesen elhelyezve a Dnyepernél is, vagy torzított néven. Hosszú idő után, a reneszánsz Bonfini veszi elő a klasszikusokat s említi a Pliniusnál, Ptolemaiosnál szereplő *szárd szkítákat*, *suardenokat* (Első Tized, Első könyv), de anélkül, hogy észrevette volna az egymással és az anonymus-i *Zuard* névvel mutatott feltűnő hasonlóságukat. És egészen máig „csodálkozhatunk”, mert annak ellenére, hogy egyetemi tankönyveink említik, tanítják Ptolemaios, Pliniust, sőt a *De administrando imperio*-t is, még ma sem vették észre, nem integrálták történeti kutatásukban a szakemberek *ezt* a nyilvánvaló *sard-suard-zuard-savarti* névazonosságot, helyette azon igyekeztek, hogy a szavárd és a szabir nevet különböző népekre vonatkoztassák, s török, finnugor, sőt orosz eredetűnek állítsák be. Pedig a *suard* mellett ott van a *mater* név is, a finn Pekkanen asztalán már 1973-ban! Ezt követően több mint húsz év elteltével (!) Harmatta reagált erre dióhéjban, esetlegesen, anélkül, hogy észrevette volna a *sard*, *suard* adatokat, holott e nevek bizonyos fokig erősítik az eddigi „finnugor” nyelvtudományi elméletet, legalábbis földrajzilag, ha „együttlátjuk” a szavárd, másképp szabir s innen *szibériai* néprészünk és nyilván a magyarság szereplésével az uráli folklórban, a hanti, manysi énekekben, a gazdag, lovas, harcos *sober*, *saper* nép neve alatt, és ha az orosz régészet kutatási eredményeit is idevesszük, természetesen az egykori *szomszédsági* viszonyok s nem valamilyen „finnugor közös eredet” vízionálásával, amit nyelvi szörszálhasogatások közepette még ma is állítanak, mikor felvázolják a finnugor „nyelvcsalád”-elméletet, s közben már kimondják, hogy nyelvi és néperedet nem feltétlenül azonos, de magyarságról nem beszélhetünk az ún. „ugor egység” szétszakadása előtt (Türk Attila: Az orosz meló, Youtube; ettől persze az Uelgi-, s egyéb, ottani leletek rendkívül izgalmasak).

A filológiai-történeti kutatások nehézségét tehát ez adja, ezt kell fokozottan figyelembe venni, hogy *egyfelől* mind az ókori, mind a középkori szerzőknél, legyenek külföldiek vagy honiak, a konkrét külső szemléletet még áthatotta egy bizonyos „álmodó”, a külső világra még kevésbé precízen fókuszáló tudatforma, s ezért mindig egy sajátos „poézis” jelenik meg, vagy egyszerűen már egy érthetetlen kakológia, a nevek, események, földrajz, időrend keveredése, vegyítve a mítoszokkal, isteni-angyali lények alakjaival, az *egykor valóságos szellemi látásnak* egyre halványuló, kiüresedett, talajtalan tartalmaival – *másfelől* pedig a mai megközelítéseink szükségképp más alapokról indulnak, az igazságot ténszerűen, „kézzelfoghatóan” akarjuk megragadni, de persze ebben is sokszor van egy jó adag *naiveté*, egyoldalúság. Valójában az archaikus, „álmodó” szemlélet nem egy eleve „téves”, „primitív” világfelfogást jelent, hanem csak azt, hogy egykor élt az emberekben egyfajta „világelöttes” szellemi látás, mely sokáig beszűrődött a fizikai érzékelésükbe, s emiatt a leírások „fantasztikusakká” váltak. A mítoszok, vallások eredetének igazi oka a belső, magasabb látás, inspiráció, mely azután fokozatosan kaotizálódott és eltűnt, s itt maradtak a

réges-régi emlékek, a múlt emberének levetett „ruhái”, „maradékai”, melyek mindazonáltal a hagyomány ősigazságára, lényegére figyelmeztetnek, ami nem veszett el: az ember és a világ szellemi eredetű, az élet isteni-szellemi lények ajándéka, s ma is át van hatva velük az egész világ, az egész életünk, ma sem szakadtunk el a gondolkodás, érzés, akarat szellemi gyökereitől, s a népszellemektől sem, csupán a nappali tudatunkban mintegy kiléptünk egy másfajta, körvonalazottabb, egyénisebb gondolkodás, érzés, akarat és érzékelés terepére. A „kapu” itt van, ki-be járunk rajta, a szellemi-isteni lényekkel együtt, akkor is, ha öntelten tagadjuk ezt, ha nem szeretnénk ezt, ami a különböző egyéni, népi tudatfejlődési fokok miatt sokszor érthető. De ezzel mindjárt felmerül az a kérdés is, hogy akkor ez a tagadás miféle „szellemtől” származik, s lehet-e erre a „szellemtagadó szellemre” építeni a jövőnk, a fejlődést, szabad-e csak és kizárólag ezzel a tudományos és egyéb rangra emelt „csőlátással” kezelni embert és világot? Ugyanakkor a hagyomány *túlhajtsa*, a „tradícionizmus”, mely ma már szintén csak a külsőségekre és az ösztönökre támaszkodik, egy lényegi „koalícióban” a szellemtagadókkal, a másik, elkerülendő végletet is jelenheti, melyet a népek fejlődése ellen fordíthatnak. Maradjunk tehát a kutatás tényeinél.

Elsőként egy 1998-ban született tanulmány-sorozat, *A hun-magyar eredethagyomány kérdései I-III.* megírását követően, és a miskolci egyetem kulturális antropológia tanszékére kérésre találtam rá a *Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba* c. egyetemi jegyzet két kötetére az MTA könyvtárban, s az első kötetben, a régi térképkészítők között Martin Waldseemüller nevére, aki az 1507-es világtérképén, melyet Ptolemaios földrajzi munkája nyomán alkotott meg, feltüntette a *suardeni* népnevet, a Volgán túl (az egyetemi jegyzet csak épphogy közölte a nevet, térkép és Ptolemaios említése nélkül). A tankönyvön bizonyára felnőtt néhány régész-, történész-generáció, mégsem tűnt föl senkinek, milyen nagy értéket jelent ez az apró információ, milyen nagy mértékben „forradalmasíthatja” őstörténetünket, a történeti valóságnak megfelelően. Valamivel korábban írtam meg *Az Aranyfejedelem éneke* c. elemzésem egy osztják/hanti énekről (Életünk 1999/6), melyben szerepelnek a szabir-magyarok, és ennek adatgyűjtése során is meggyőződtem arról, hogy belevegyem Waldseemüller és a *suardeni* név említését a HMEK 2-be (Turán, 2001/6, p.36, n.26), még az utolsó pillanatban, mert aztán az egyetemet is félretolva lényegében a családalapítás kötelmei közt találtam magam, másfelől az aktuális világesemények hatására sürgetővé vált, hogy egy politikatörténeti sorozatot írjak az Országépítőben 2005-ig. Ekkortájt fordultam ismét az őstörténet-kutatás felé, és összeállítottam *A szabir népnév változatai a történeti forrásokban* c. gyűjteményem (Turán, 2006/3, p.103, később javítva *Chrestomathia Suardo-Magorica*, Mikes Intl., 2010), és egy azerbajdzsáni kutatás és őstörténeti konferencia terve is felöltött bennem, melynek dokumentációjával megkerestem az akkori nagykövetet (ebből lett később néhány kiselőadás a követségen). Újra nekifutottam a szavárd-kutatásnak 2008 tavaszától, amikor letöltöttem végre a netről Ptolemaios AD 150 körül írt *Geographia*-ját görög nyelven, a régi, 1845-ös, Nobbe-féle német kiadás facsimile-változatát (2009-ben vehettem kézbe Ptolemaios az OSZK Régi Nyomtatványok tárában, latinul), és legnagyobb öröömre valóban ott volt mind a *Suardeni* (szuard v. szovard + gör. toldalék + többesszám), mind pedig ettől pár sorral lejjebb, szó szerint *Ūpo dé tus Souardenous*, a szavárdok alatt, két sorral, és néhány *stadiummal*, a *Materi* népnév, a Meótisz-Don-Volga térségében (V. 9,16-17., Sarmatia Asiatica leírása; a *Materi* nevet említi a Bev. a m. őst. kut. forr., Pekkanenre hivatkozva, akinek szintén utánanézttem, ld. Turán, 2009/1). Emellett átvizsgáltam az eredeti Pliniust is, a *Naturalis historiae*-t (melynek csak kis töredéke jelent meg magyarul kb. a 70-es években), és ismét jött a csodálkozás, mert ő is feljegyezte a szavárd nevet, csak hogy a rá jellemző „pongyolább” módon, de mégis sokatmondóan, *Sardi Scythae* alakban, azaz mint *szkíta* „szárdokat”, ugyancsak a Meótisz környékén, ami lényegében teljesen párhuzamos adat Ptolemaios-szal, „hangtörvényileg” is, ráadásul kb. 100 évvel korábról (Nat. hist. IV. 83., Caius Plinius Secundus, az idősebb, †79). Ezeket a „heuréka” élményeket egy rövid áttekintésben foglaltam össze, melyet először a saját honlapomra tettem föl 2008 nyarán, majd megjelentettem az akkor általam szerkesztett Turán 2009/1. számában (Magyarok, szavárdok, hunok a 2. századi Szármáciában, térképpel). Akkor még nem találtam meg Pliniusnál a *magyar* népnév valószínű torzítását, a *Mazacasos*-t (VI. 21), s mint „déli maradékainkra” utaltam a forrásokban *Matien*, *Matiani* alakban szereplő nyugat-iráni népre. Ez azonban

inkább a *mitannik* utódaira vonatkozik (CAIS, <http://www.specialtyinterests.net/eae.html#277>, *Su-bartu*, *Suwardata* nevekkkel), noha nem kizárt, hogy ha a magyarság ősi magvát, az *eredeti* magya-rokat is proto-árja nyelvűeknek tekintjük, a mitannikhoz és a médekhez hasonlóan, akkor azonos jelentésű nevekről lehet szó, mivel az avesztai, védikus indoiráni nyelvben a *maidhya*, *madhya* = 'közép', mint helyhatározó, közel áll a magy-, mada-, mita- tövekhez, s így valóban a „*Közép népeiről*” beszélhetünk e három, úgy tűnik egyaránt iráni, proto-árja eredetű nép esetében. Ezt az etimológiát nem zárja ki, hogy az ómagyarság a Kazah-sztyeppén élhetett a késő bronzkori, kora vaskori időkben, mert az árják nagy tömegei is a sztyeppéről vándoroltak tulajdonképpen *vissza*, az ősi, első Irán területére, és foglalták el India északi részét egy csapadékos éghajlatváltozás mi-att (az egyik ősi árja királyság neve is *Madhyadesa* volt a Gangesznél). E folyamat során úgy tű-
nik a magyarság barna hajú, barna szemű árja elődei nem tartottak ezzel a népvándorlással, hanem a „hyperborea-us” vidékeken maradtak, a szavárdokkal, vagy pedig néhány száz évvel később csat-lakoztak hozzájuk az Uráltól keletre. Ekkor kezdődhetett meg őseinknél a nyelvi kiegyenlítődés, a „nyelvcsere” is a szomszédos hantikkal, manysikkal, akikkel a szavárdok valószínűleg már ko-rábban kapcsolatba kerültek (bronzkori Szintasta, Fjodorovo és Alakul, s az ósiráni elemek az uráli nyelvekben és nálunk, ld. M. Witzel és mások kutatásait).

Az Urálon, Káspin túli „történetekhez” nagyon kevésbé vezet az írásbeliség fonala, a Ka-zah-sztyeppé térsége, különösen északi részei túl voltak mind a római, görög, mind az óperzsa és kínai „földleírók” látóhatárán, s csak nagy általánosságban ismertették a sztyeppéi szakák, masz-szagéták, etc. életét, szokásait, földrajzi elhelyezkedését, azt követően, hogy érintkezésbe kerültek velük, mint tudjuk, a görögök a Krím-félsziget és a keleti Pontus-mellék térségében, illetve Nagy Sándor ázsiai hadjárata során, az ezt követő Szeleukida érában, a baktriai, indiai görög kolóniák kialakulásával. Ide, a Kazah-sztyeppére nem hatolt be a hellenizmus, romanizmus (legfeljebb az iráni Chorezm hatása), s mondhatni a nagy sztyeppé és a kapcsolódó térségek, az Urál, Irtis-mellék, Altáj-hegység népei még sokáig a korábbi, nagy világkorszakok, csillagászati értelemben a *precessziós Ikrek- és Bika-korszakok* (i.e. 6260-1940 k.) jórészt érintetlen álmát élték, életét álmodták, ősidők utódaiként, akik még őrizték a nagy összefüggések mély igazságait az istenek és az ember, természet között, nem kis keménységgel, „vadsággal” fűszerezve, amit a fennmaradá-suk nagy részt meg is követelt. Eközben délen, a városállamok görög, római és zsidó lakói a *Kos-korszakban* (i.e. 1940-től AD 220-ig) lassan már elindultak a „fizikai”, érzékleti tudatú „emberré-válás” külsődlegesebb útjain, sokáig ugyanúgy ballasztként cipelve az ősi, áldozati szokásokat, a hanyatló „istencsászárság” vagy a jahvizmus merev maradványait, melyek aztán a római katoli-cizmusban és az imperializmus egyre dekadensebb, erőltetettebb formáiban éltek tovább. Görö-gök, rómaiak, zsidók voltak a Kos-korszak „kiválasztottai”, s mi, *szkítiai magyarok*, Isten, a Sors akaratából részévé váltunk e fejlődési áramlat következő, *keresztény-európai* ágának, a *Halak-korszakban*, mely lassanként el is fogy alattunk, rég túlhaladt a zenitjén, s bár közben a kor mate-rializmusa egyre kifinomultabbá és direktebbé vált, a jövőbe nem vihetünk át mindent, csak a legfontosabbat: *Krisztus* üzenetét, *Igazságot* és *Szeretetet* (Ján. ev. 1,17.), szellemi és szociális értelemben egyaránt. Ez a kelet- és közép-európai népek komoly feladata, felekezeti-függet-len, valódi integrációs bázisa, köztük a magyarságé, akinek ebben teljesebben ki iráni-turáni „kar-mája”, a következő, 2380 táján kezdődő *Vízöntő* vagy *Szláv-korszakban*, a „filadelfiai gyülekezet” korszakában (Ján. Jel., 3,7), melyért már most dolgoznunk kell, előszele már érezhető, s persze az ellenszél is, mely a világot *ismét* szakadékba akarja sodorni egy hamis „kelet-nyugat” háborúban.

A magyarság tehát ebből a szkítiai, még jórészt álmódó, ösztönösebb, a mindennapok gyakorlatával teljes, állattenyésztő, vadászó, halászó, gyűjtögető, harcos, fémműves, cserekeres-kedelemmel is foglalkozó, „félíg letelepült”, házat, várost is építő, panteista, erdős-sztyeppéi élet-ből érkezett, amikor a szavárdokkal együtt megjelent európaivá válásának peremén, első állomá-sánál, a Volga-Don térségében, mintegy 2000-2200 esztendeje. Mire alapozhatjuk ezt az állítá-sunkat? A mai tudásunk legjavával együtt valóban irányítúként szolgálnak az ókori történeti forrá-sok, melyeket eddig nem nagyon vett komolyan a kutatás, noha, mint említettem, már igen régóta zöldágra vergődhattunk volna általuk a „honnan jöttünk” kérdésében, s akkor talán többet, alapo-sabban foglalkozhattunk volna a „hová megyünk”-kel. A történeti irányítúnk mindenekelőtt Héro-

dotosz (i.e. 484-425 k.), aki a régóta rejtélyes *isszedon* névvel nem jelölhetett másokat, mint a kelet-uráli *Iszet*-folyó menti szavárd-magyarokat, az *Itkul* régészeti kultúra népeit, míg a szkíták által adott, talán félig tréfás *arimaszp*, „*egyszemű*” névvel a szomszédos, Tobol-Irtis menti ogur törzseket, a *Szargatka*-kultúrát. Ezek a kultúrák Hérodotosz, ill. az ő forrása, az Európai Szkítia északkeleti, uráli pereméig ellátogató Ariszteász idején valóban említésreméltó, virágzó transz-uráli kultúrák voltak, fejlett fémiparral, fegyverzettel, sáncerődökkel, rönkházakkal, nagyállattartással, lovas harcmodorral, és ismerték őket, kereskedtek velük a nyugat-uráli szomszédaiak, az Ananyino-kultúra népei (Z.T.Cs.: *Isszedónia I.*, Mikes 2013/1, irodalommal; régebben az Ananyino-kultúrához társították azokat a kultúrákat is, melyeket azóta későbbre keltez a kutatás, pl. Kara-Abyzt). „Isszedonok” és „arimaszpok” kelet-uráli megjelenése összefügghetett azzal az összecsapás-sorozattal, amit Hérodotosz az ismert sztyeppeni „dominó-elvként” ír le: az arimaszpok megtámadták az isszedonokat, ezek a szkítákat, akik viszont a kimmereket üzték el lakóhelyükről, s így jutottak a szkíták a Kaukázuson keresztül Elő-Ázsiába, ahol „28 évig” uralkodtak. Ezt a lényegében hihető leírást azonban eddig még nem tudták megerősíteni a régészek, mivel nem találták meg az összecsapás nyomait (tű a szénakazalban, de oka lehet a sztyeppeni halomsírok nagymérvű kirablása, az elmúlt századok során, s már az ókorban is), és a fennmaradt leletanyag azt mutatja, hogy a kapcsolat békés természetű volt, vagy lett az „isszedon” itkuliak, szavárd-magyarok, és az „arimaszpu” szargatkaiak, ogurok között, akik szintén kereskedtek egymással (itkuliak fémeszközöket adtak, szargatkaiak háziállatokat, marhát, lovat). Jómagam hajlok arra, hogy az itkuli népességben a szintastai gyökerű szavárdokat vagy szabirokat lássam, s mivel komoly, ráadásul magyar követektől származó közlésnek kell tekintenünk, hogy „régí nevünk” a szövetségeseinkről a „szavarti aszfali” volt (lovas vagy rendületlen szavárd, DAI 38, 950 k.), így a korai magyarság is az Itkul-kultúrában, vagy az i. e. 6-5. században kelet, délkelet felől bevándorló, szaka típusú nyílcsúcsokkal felszerelt *Gorokovo*-népességben kereshető, amely elsősorban az itkuliakkal lépett szövetségre, noha a szargatkaiakkal is kialakultak a kölcsönös kapcsolatok. Hérodotosz *isszedon* és *arimaszp* adatainak tehát úgy gondolom, konkrét szavárd-magyar őstörténeti és régészeti vonatkozásai vannak, fontos őstörténeti irányítívú válhatnak, az orosz régészeti eredményekkel (kiváló összefoglaló a nyugat-szibériai, uráli bronz- és vaskorról Koryakova-Epimakhov, 2007), illetve az uráli népek folklórájának ismeretével együtt.

Nézzük tehát újfent, összefoglalóan a szavárd-magyarságot és más rokonnépeinket az antik forrásokban, melyek adatai helyszíni tudósításokból származtak, majd részint ún. *toposszá*, konkrétumok nélküli hivatkozássá váltak a későbbi szerzőknél, illetve gyakran kettős, sőt hármas elnevezések szerepelnek, amikor az illető nép már nem ott, nem azon a területen élt, mint korábban, de a szerzők mégis föltüntették a régi és az újabb neveiket, névtorzításokat, a *valóságos* népek saját és másoktól kapott neveit is (pl. a DAI 950 körül *négyszéle* néven említ bennünket: *Savarti asfali*, *Mazarus*, *Megere*, *Turk*, mintegy „őstörténetet” is adva, az Uráltól a kazár korig). Elsőként lássuk Hérodotoszt (IV. 13, 16, 25-27, 32, 1854., Vol. I., az eredeti szövegrészeket a komolyabb érdeklődők kedvéért közlöm, ld. Hérodotosz: *A görög-perzsa háborúk története*):

IV.13. Ἐφη δὲ Ἀριστέης ὁ Καυστροβίου, ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας, φοιβόλαμπτος γενόμενος. Ἰσσηδόνων δὲ ὑπεροικέειν Ἀριμασπούς, ἀνδρας μονοφθάλμους. ὑπὲρ δὲ τουτέων τοὺς χρυσοφύλακας Γρύπας. τουτέων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. Τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροισι ἐπιτίθεσθαι. καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν, ἐξωθέεσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἰσσηδόνας. ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας. Κιμμερίου δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτιῇ θαλάσσει ὑπὸ Σκυθέων πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρας ταύτης Σκύθησι.

16. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ ὅδε ὁ λόγος ὥρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅτι τὸ κατύπερθε ἐστὶ. οὐδενὸς γάρ δὴ αὐτόπτεω εἶδέναι φαμένον δύναμαι πυθέσθαι. Οὐδὲ γάρ οὐδὲ Ἀριστέης του περ ὀλίγω πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεῦμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεισι ποιέων ἐφίση ἀπικέσθαι. ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῆ, φάς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἶοι τ' ἐγενομέθα ἀκοῆ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

25. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται. τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσσαι. οὖρα γάρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβατα, καὶ οὐδεὶς σφρα ὑπερβαίνει. οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκέειν τὰ οὖρα αἰγίποδας ἀνδρας. ὑπερβάντι δὲ τούτους, ἄλλους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμηνον καθεύδουσι. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέχομαι τὴν ἀρχὴν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον. τὸ μὲν τοι κατύπερθε πρὸς βορῆν ἀνεμον οὐ γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν, οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ ὅσα αὐτέων τούτων λεγόντων.

26. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες τοιοῖσινδε λέγονται χρᾶσται. Ἐπεὰν ἀνδρὶ ἀποθάνῃ πατὴρ, οἱ προσηκόντες πάντες προσάγουσι πρόβατα. καὶ ἔπειτα ταῦτα θύσαντες, καὶ καταταμιόντες τὰ κρέα, καταταμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεκομένου τεθνεῶτα γονέα. ἀναμίξαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέσται. τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλῶσαντες καὶ ἐκκαθηραντες καταχρυσουσι. καὶ ἔπειτα ἄτε ἀγάλματι χρέωνται θυσίας μεγάλας ἐπετέους ἐπιτελέοντες. παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιέει κατάπερ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι. Ἰσοκρατέες δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

27. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατύπερθε, Ἰσσηδόνες εἰσὶ οἱ λέγοντες τοὺς μονοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας Γρύπας εἶναι. παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι. Παρὰ δὲ Σκυθῶν ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτούς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς. ἀριμα γάρ ἐν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

32. Ὑπερβωρέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὔτε τι Σκύθαι λέγουσι, οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτη οικημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνες. ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὗτοι λέγουσι οὐδέν. ἔλεγον γάρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὡς περὶ τῶν μονοφθάλμων λέγουσι. Ἀλλ' Ἡσιόδω μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβωρέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρω ἐν Ἐπιγόνουσι, εἰ δὴ τῶ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε.

Érdekes a további sorsa ezeknek az *isszedon* és *arimaszp* elnevezéseknek. Strabo (i.e. 66-AD 24), aki egyébként nagyon sokat ír a szkítákról, sztyeppe népekről, említi az *Arimaszp* nevet (XI. 6,2., az *isszedon* nem), de Hérodotoszal ellentétben inkább Kelet-Európában látszik elhelyezni, megkülönböztetve a Káspin túli szakáktól, mintha egy földrajzi „eltolódás” tanúi lennének, melyben a tobol-irtisi Szargatka-kultúra *ogurjai* megjelenének az Uráltól nyugatra. S valóban, a nyugat-uráli Kara-Abyz félnomád kultúra nagy sáncserődjei, ezres sírszámú temetői, enyhén mongolos típusai, i. e. 2. századtól bukkannak föl a Kámától délre, vagyis itt számolhatunk *hun töredékekkel* is, akik az Urálon túli Szargatka-kultúra „arimaszp” *ogurjainál* már i.e. 3. század vége felé szórványosan megtalálhatók (Szidorovka, Iszakovka), amikor Maotun, hun nagyfejedelem egyesíti az összes íjlesztő népet (levele a kínai császárhoz i.e. 176-ban), jóllehet a szargatkai hunok talán nem akarhattak központi uralom alá kerülni, ezért mentek az ogurokhoz. Az i. e. 3. sz. vége felé úgy tűnik épp *ogur-hun* nyomásra költöznek az Uráltól nyugatra Itkul és Gorokovo népei, az *isszedon szavárd-magyarok*, hiszen leleteik, edényeik ott vannak a prokorovoi, Felső-Bjelajamenti *korai szarmatáknál* (É.-Baskíria), s innen költöztek az Alsó-Don, Alsó-Volga térségébe (Kalinovka), ahol nagyjából a nyugati türkök vagy kazárok megjelenéséig lakhattak, beleértve a

Kaukázus északi előterét is, majd pedig visszaköltöznek északabbra, a Volgai Bulgária, s a Donyec környékére, ahonnan végül a besenyők támadása mozdítja őket nyugati irányba, illetve szavárdjainkat a Transzkaukázusba, 800 körül (DAI 37-38).

Hyperboreus, Sauromata, Arimaspi, Skytha, Keltoskytha (Strabo, 1852, XI. 6,2.):

2. Εἰσπλέοντι δ' ἐν δεξιᾷ μὲν τοῖς Εὐρωπαϊοῖς οἱ συνεχεῖς Σκύθαι νέμονται καὶ Σαρμάται οἱ μεταξύ τοῦ Ταναΐδος καὶ τῆς θαλάττης ταύτης, νομάδες οἱ πλείους, περὶ ὧν εἰρήκαμεν. ἐν ἀριστερᾷ δ' οἱ πρὸς ἑὼ Σκύθαι, νομάδες καὶ οὗτοι, μέκρι τῆς ἑώας θαλάττης καὶ τῆς Ἰνδικῆς παρατείνοντες. ἅπαντας μὲν δὴ τοὺς προσβόρους κοινῶς οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων θυγγραφεῖς Σκύθας καὶ Κελτοσκύθας ἐκάλουν. οἱ δ' ἔτι πρότερον διελόντες τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἰστροῦ καὶ τοῦ Ἀδρίου κατοικοῦντας Ὑπερβορέους ἔλεγον καὶ Σαυρομάτας καὶ Ἀριμασπούς, τοὺς δὲ πέραν τῆς Κασπίας θαλάττης τοὺς μὲν Σάκας, τοὺς δὲ Μασσαγέτας ἐκάλουν, οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς λέγειν περὶ αὐτῶν οὐδέν, παίπερ πρὸς Μασσαγέτας τοῦ Κύρου πόλεμον ἱστοροῦντες.

És hamarosan jött az idősebb Plinius († 79), aki mind az *Essedones*, mind a *Sardi Scythae* neveket feljegyzi a Meótság környékén, tehát „toposzként” megismétli a Hérodotoszi nevet, és meglepő módon, térben nem messze ettől egy vadonatújat, a *szkíta* „szárdokat” (IV. 83., saját észrevétel, Z.T.Cs., 2008), akik mintha Plinius idejében jelentek volna meg. Ugyancsak a Meótsáztól keletre szerepel Pliniusnál egy *Mazacasos* név is (VI. 21., saját észrevétel, Z.T.Cs., 2015), lefordítva „mazakászok” (később egy arab író is „madzsarkáknak” becéz bennünket), ami szintén erősen rontott formában úgy vélem a korai, kelet-európai magyarokat jelenti, saját nevükön, de nyilván régebbi szövetségben a szabirokkal, és szarmata környezetben, amit alátámasztanak a honfoglalók antropológiai analógiái is (Tóth T., Turán 2009/1, Éry K. 1982, Fóthi E. 1984). Természetesen ebben az időben, és még jó sokáig, nem kereshetünk rovátkolt, arany-ezüst palmettás-rozettás mustrát a szavárd-magyar sírokban (remélhetőleg egyszer sikerül azonosítani sírjainkat a kelet-európai szarmata-hun korból is; mindenesetre a nyugat-keleti sírtájolás és a *szabályos* részleges lovastemetkezés már ekkor is meglehetett nálunk, akárcsak a bronzkori Szintastán és a vaskori, keleti szaka-szkítáknál, női temetkezésben is). Tehát Pliniusnál jól látható az *antik toposz* használatának jelensége, mely keveredik a kortárs közlésekkel (Plin. IV. 83., „szárdok” a szirákokkal [ld. Strabo XI. 2,1, Tacitus XI. 15.], IV. 88., VI. 20. *Sauromatae et Essedones*, a Meótság „felett”, majd *Arimaspi*, ld. a Strabo-nál mondottakat, végül a Káspin túl ismét az *Essedones*, VI. 50, toposzként, vagy éppenséggel keleten maradt szavárd-magyar néptörödékként, hiszen Ptolemaios egész valószínűen ír az *Issedones*, *mega ethnos*-ról, „nagy népről”, és *Issedon skythike* városról, az Emod/Pamír-hegység környékén, VI. 15,4, és 16,5):

25 bus. rursus litore portus Achaeorum. insula Achillis tumulo eius viri clara, et ab ea CXXV milibus passuum peninsula ad formam gladi in transversum porrecta, exercitatione eiusdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem LXXX milium passuum tradidit Agrippa. Totum eum tractum tenent
30 Sardi Scythae et Siraci. Inde silvestris regio Hylaeum mare quo adluitur cognominavit, Enoechadloe vocantur incolae. Ultra Panticapes amnis qui Nomadas et Georgos disternat, mox Acesinus. quidam Panticapen confluere infra Olbiam

88 CCLX M pass. longitudo colligitur. A Taphris per continen-
tēm introrsus tenent Auchetae apud quos Hypanis oritur,
Neuroe apud quos Borysthenes, Geloni, Thyssagetæ, Budini,
Basilidæ et caeruleo capillo Agathyrsi. super eos Nomades, 35
deinde Anthropophagi, a Buge vero super Maeotim Sarmatæ
et Essedones. at per oram ad Tanaim usque Maeotæ,
a quibus lacus nomen accepit, ultimique a tergo eorum Ari-
maspi.

menii et Maeones, postea Panticapenses. sunt qui circa
Maeotim ad Ceraunios montis has tradant gentis: a litore
Naptras, supraque Essedones Colchis iunctos, montium 15
21 cacuminibus. dein Camacas, Oranos, Autacas, Mazacasos,

50 17. (19.) Ultra sunt Scytharum populi. Persæ illos
Sacas in universum appellavere a proxima gente, antiqui
Aramios. Scythæ ipsi Persas Chorsaros et Caucasum mon-
tem Groucasim, hoc est nive candidum. Multitudo populo- 30
rum innumera et quæ cum Parthis ex æquo degat. celeberrimi
eorum Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Astacæ,
Rumnici, Paestici, Homodoti, Histi, Edones, Camæ,
Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Anthusiani, Psacæ, Arimaspi,
Antacati, Chroasai, Oetei. Ibi Napæi interiisse dicuntur 35

Ezeket a szavárd-magyar adatokat jól alátámaszthatják T. Pekkanen kutatásai, aki 1973-ban utalt a magyarság igen korai, kelet-európai, sőt Duna-menti, Kárpát-medence környéki megjelenésének lehetőségére, bár sajnos nem vette észre az általa is idézett ptolemaios-i *Souardeni* nevet, noha kereste a DAI 38. *Savarti asfali* nevének megfejtését (*On the Oldest Relationship between the Hungarians and Sarmatians*, Ural-Altäische Jahrbuch 45., helyenként még a „hivatalos” finnugor jelzővel is illet bennünket, de ennek ma már nincs túl nagy jelentősége). Pekkanen két fontos adatot említ, korábbi filológus szerzők kutatásai nyomán: a *Metere* népnévet, melyet egy al-dunai szarmata-jazig támadásban Ovidius említ AD 8-10 körül, amikor Tomi városában töltötte száműzetését (Tristia, II. 191, *Meterea turba*, a „meterek tömegei”; a pannóniai rómaiak „jazig”-jai voltak a görögök „aszi”-jai, vagyis a jászok kelet-iráni ősei, rokonai), illetve egy, a celjei várban (Szlovénia, róm. Celeia, Cilli) a 19. században talált római sírkövön szereplő *Mattzaris* nevet, a „mattzarokat”, akik a felirat szerint megöltek egy Matt[-aeus] nevű férfit AD 40-ben, nyilván ismét egy szarmata támadásban, hiszen a szarmaták ekkortájt kezdik elfoglalni a magyar Alföldet (Corpus Inscriptione Latinarum, CIL, 5234; v.ö. *Mattiaros*, azaz buzogányos légió, Amm. Marc., XXXI. 13,8, és *Matiary*, Notitia Dignitatum, Speyer, 1542, Bayerische Staatsbibliothek, pdf. 186, 189. old., *de itt nincs* szóközépi dz-, dzs-hang, ami egy lágy gy-re utalna, mint a magyarban, s „buzogányos” légió nem lehetett a Volgán túl sem, ha netán valaki ezekkel akarná azonosítani Ptolemaios *materi* népnévet). Tehát nézzük Ovidiust, Tristia, II. 191. (Publii Ovidii Nasonis, Libri Tristium, 2. Aufl., Leipzig, 1829):

Si das mitius exilium, que propius roganti,
 Magna pars erit levata è meâ pœnâ.
 Perpetior ultima, projectus in medios hostes:
 Nec quisquam exul abest longius patriâ.
 Solus missus ad egressus septemplex Istri,
 Premor gelido axe Parrhasiæ virginis. 190
 Jazyges, & Colchi, que Meterea turba que Getæ,
 Vix prohibentur mediis aquis Danubiâ.
 Que cum aliî sint fugati tibi graviore causâ:
 Uterior terra datur est nulli, quam mihi.
 Nihil est longius hâc, nisi tantum frigus & hostis, 195
 Et unda maris que coit astricto gelu.
 Hactenus est Romana pars sinistri Ponti,
 Basternæ que Sauromatæ tenent proxima.

Nyersfordításban: „Számúzve vagyok, az ellenség karjaiba lökve; nem lehetnék távolabb hazától. Egyedül küldtettem a hétágú Ister-torkolathoz, a parrhasi szűz ridegségével fenytve. Jazygot, Colchokat, a Metere tömegeit és a Gétákat alig tartja távol a Danubius vize.” Megjegyezzük, hogy néhány kiadásban egy hibás *Terete* alak szerepel a Metere helyett (netes angol kiadásokban is), de a kutatás már rég a *Metere* név elfogadása mellett döntött, illetve furcsának tűnhet a *colchi*, kolchisziek feltűnése, amely inkább valamely *meóta*, meótiszi népet jelenthet, akiről azt írja Strabo, hogy bár földművelők, nem kevésbé harciasak, mint a nomádok (XI. 2,4), vagy egyszerűen egy szarmata lovasnépet, melynek neve a kolchisziaéhoz hasonlított, és ezzel tévesztette össze Ovidius.

5234 Celeiae in burgo AP. In atrio castri LAZ.
Denuo prodiit a. 1829 im Kreisamtsgebäude,
ibidemque extat.

<i>delphinus</i>	<i>Medusae</i>	<i>delphinus</i>
	<i>caput</i>	
<i>uzor pomum</i>		<i>vir pugionem (?)</i>
<i>tenens</i>		<i>tenens</i>

MATT · ADIECTO

INTERFECTVS

A · MATTZARIS · N · XL

ANT · QVINCTA · CON

V · F

Ez utóbbi emlékek a magyarság legkorábbi, kelet-európai megjelenésének bizonyítékai, a celjei kő valóságos, kézzelfogható formában is – jó volna a magyar államnak megszereznie, megvásárolnia a Nemzeti Múzeum számára, hiszen e források szerint, Ovidiustól számítva, úgy tűnik épp a 2000. évfordulóját ünnepelhetjük a magyarság kelet-európai megjelenésének!

A következő forrásunk maga a nagy, alexandriai Claudius Ptolemaios (AD 85-165 k.), akinek *Geographia*-ja hosszú évszázadokon keresztül mértékadó volt a földrajztudomány fejlődése számára, s akinek *Souard* és *Mater* adata (V. 9,16-17), mint két tojás, annyira hasonlít a *szavárd* és a *magyar* nevekhez, éppen ott, abban a földrajzi térségben, ahol alig száz évvel korábban Plinius a *Sardi Scythae* és a *Mazacasos* neveket említi, vagyis a Meóitisztól keletre, s ezzel egymást kölcsönösen megerősíti a két nagy, ókori szerző, a korai meóitisi tartózkodásunkat illetően.

LIB. V. CAP. 9.
SARMATIA ASIATICA. 41

αἱ δὲ Σαρματικαὶ Πύλαι	πᾶ	μῆ	ε
Ἀλβάνιαι δὲ Πύλαι	π	μζ	
§. 16. Κατανέμονται δὲ τὴν Σαρματίαν ἐν μὲν τοῖς			
πρὸς τῇ ἀγνώστῃ γῆ			
κλίμασιν	οἱ Ὑπερβόρειοι	Σαρμάται,	ε
ὑπὸ δὲ τούτους οἷτε	Βασιλικοὶ	Σαρμάται,	
καὶ	Μοδόκαι	ἔθνος,	
καὶ	Ἴπποφάγοι	Σαρμάται,	
καὶ ἔτι ὑπὸ τούτους	Ζακάται,		
καὶ	Σουαρδηνοὶ	←	10
καὶ	Ἀσαῖοι.		
εἶτα παρὰ μὲν τὴν	βόρειον τοῦ Ταναΐδος	ποταμοῦ	
ἐπιστροφῆν	Περσιέριβιδοι,	μέγα ἔθνος,	
παρὰ δὲ τὴν νότιον	Ἰαξαμάται	ἔθνος.	
Πόλεις δὲ			15
Ἐξάπολις	ᾠβ	ᾠε	γὸ'
Νάυαρις	ᾠ	ᾠε	
Τάναϊς	ξζ	ᾠδ	γὸ'
§. 17. Ὑπὸ δὲ τοὺς Σου-			
αρδηνοὺς	Χαινίδες,		20
καὶ ἀπ' ἀνατολῶν τοῦ Ῥᾶ			
ποταμοῦ	Φθειροφάγοι,		
καὶ	Ματηῆροι,	←	
καὶ	ἢ Νησιῶτις	χώρα.	
εἶτα ὑπὸ μὲν τοὺς Ἰαξα-			25
μάτας	Σιρακηνοί.		
μεταξὺ δὲ τῆς Μαιώτιδος	Μυνης	καὶ τῶν Ἴππικῶν	
ὄρων μετὰ τοὺς Σιρακηνοὺς	Ψήσσιοι.		
εἶτα οἱ	Θεμβῶται,		
ὑφ' οὓς	Τυράμβαι.		30

Ptolemaios: *Geographiké*, V. 9,16-17., 10. sor: *Souardeni*, szavárd, a Meóitisz-Tanais környékén, és 23. sor: *Materi*, magyar, a Volgától keletre („*ap anatolon tu Ra potamu*”; érdekes, hogy V. 9,19-nél szerepel egy Mithridates vidék, ami az itteni lovasnépek részvételét jelzi a párthus kori mithridates-i

háborúkban, a rómaiak ellen); a Tabula Peutingeriana (4-5. sz.) innen meríti s a Meóitisztól keletre helyezi a *Sardenae* nevet (tévesen rekonstruálták *Sardeciae* alakban), majd a Ravennai Geográfus (680-700 k., Pinder-Parthey, 1860.) ezt veszi át toposzként és/vagy kortárs híradásként, *Sardonium*, *Sardatium* országnév formájában, tehát egyenesen mint „Szavárdiát” (IV. 11, 14., saját észrevétel, Z.T.Cs., 2015; Ravennai adatközlői lehetnek Alcek ogurjai is, akik a Ravennától délre fekvő Pentapolis környékén telepedtek le Theophanes, Nikephorus szerint). Megj.: Ravennainál a Meóitisztól kb. Bajorországig szerepelnek a sztyeppei lovasnépek különböző ágai: kazárok (IV. 1, *Chazaros*, akiket Iordanis nyomán *Agaziros*-nak is nevez, & I. 12, *Gazor*-nak), onogurok (IV. 2, *Onogoria*), szavárdmagyarok (IV. 11, 14, *Sardonium*, *Sardatium*; H. Kiepert térképe a Pinder-Parthey kiadásban összekeveri az I. 12-nél szereplő *Dardaniá*-val, de ezt Plin. III. 149. a Balkánra helyezi; hasonlóképpen Rav. IV. 3, *Licania*, Plin. V. 102, 145, *Phrygia et Lycaonia*), majd a pannóniai avarok (I. 11, IV. 14, *Unorum gens, Uni qui et Avari*, Datiában, Gepidiában; v.ö. avarok, Ptolem. VI. 11,6: *ouarni*, Baktriában, VI. 17,3, *ovareis*, Areiában, *nem* „zsuan-zsuanok”! a mongol elem a hunoktól eredt), végül talán az avaroktól nyugat felé továbbköltöző fehér ogurok, bolgárok (IV. 18, *Albis Ungani*, ld. Poveszti „*belije ugri*”? Fredegár 72. *bulgari*?); v.ö. Z.T.Cs.: *Ismertük-e krónikáinkat?* Turán, 2010/1., jav., bőv. *Magyar őstörténeti tanulmányok*, Mikes Intl. 2010.

Ez egyszermind elénkvetíti a „csodaszarvas-monda” ősi rétegét, melyben a testvérpár, az eponym ősök neve „Szavárd és Magyar” lehetett, ám kérdéses, hogy ekkortájt, AD 1-2. században, a hunok, ogurok tömegeinek 375-ös inváziója előtt, a velük való korai kapcsolat feltételezhető hiánya, vagy csekély volta miatt beszélhetünk-e arról a monda-típusról, mely a 6. században Jordanesnél (24,123, téves időrenddel hivatkozva Priscusnak a 433. évnél említett *Amilzuri* etc. neveire) és Prokópiusnál az ogur-hun törzsekkel kapcsolatban maradt fenn (Kuturgur, Uturgur, DBG, IV. 5, p. 475, a tokur/9-, és az otur/30-ogur törzs szövetsége). Vélhetően volt egy hasonló ősmondánk, mítoszunk, amely eredeti formájában talán a perzsa Ezeregynapban bukkan fel a *nővé változó* szarvas alakjában (Kerényi K.), de a kaukázusi alán-oszétek Nart-mondáiban is (L’Harmattan, Bp., 2009), amit érdekes módon Kézai vissza is ad azzal, hogy a szarvasvadászatot összeköti a *feleségek* megtalálásának motívumával, még hozzá részben *alán* feleségekkel, eltérően a bizánci szerzőktől, akik csak a Meóitison való átkelésről tudnak a hunok szarvas-vadászatának következményeként. Elveszett ösgesztánkban talán épp egy *nővé változó* szarvas jelent meg (krónikáinkban a lat. *cerva* szarvastehenet jelent, mely az északi, szkíta vidékek rénszarvasát idézi, amelynek nősténye is visel agancsot), melyet még Kézai mester is „túl pogány” képzetnek tarthatt, ezért csak áttételesen említi (Anonymus teljesen kihagyja, csak egy közönséges szarvasvadászatot ír le, Borsod várának alapításával kapcsolatban, Anon. 34.; vö. a „totemek”, állatősök „szodomita” jellegű kultuszának feltételezhető atlantiszi eredetéről Hénok könyve, ford. Hamvas B., 1945, ahol az egyik „bukott” angyal neve *Turiel*, ami „Isten szikláját” jelenti héberül, és utalhat *Turánra*, „ő” lehetett az ősirániak közül kiszakadt turániak eredeti „inspirátora”, a turániság igazi kútfeje, s a héber-iráni névpárhuzam a „közös nyelv” korszakára utal). A magyar népmese-kincsből Berze Nagy nyomán esetleg az *Üldözött szarvasünő* típust lehet itt említeni (Magyar Népmesetípusok, 401/2-22-31-36-38), melyről a szerző feltételezte, hogy valamikor egységes mítoszi képzetkört alkotott a *Két egyforma testvér* (303. t.) és a *Tündér Ilona* (400.) mesetípusokkal. Mindenesetre, a meóitisi-volgai tartózkodásunk az AD 1-2. században jól adatolt a fentiek alapján, a hunok, ogurok tömegeinek érkezése előtt 2-300 évvel.

Tekintsük át most röviden a magyarság kialakulásában későbbi, s így *másodlagos*, de nyilván *nem elhanyagolható* szerepet játszó néprészeinket az antik forrásokban, mindenekelőtt a *hunokat*, akik már az ősi Zend Avestában, az óirániak szent könyveiben megjelennek, a valószínűleg a csatakiáltásukból eredő *hiiiona*, *hyaona* nevükön, majd i.e. 840-820 körül megrohanják a Csou- királyságot Ordosztól délre, mint *xianyün*-ok (hszianjün, Si King négy versében), és ezt követően Mongólia északi részén telepedhetnek le. Ezután csak hosszú idő múlva hallunk róluk ismét, amikor *xiongnu* (hszionnu) néven említik őket a kínaiak, s támadásaikkal gyakorlatilag egyé kovácsolják Kínát az i.e. 3. század végén (Szema Csien). Mivel azonban most nem célunk visszanyúlni a kezdetekig, így csak a görög, római források első hun-adatait említjük, melyekben

a szerzők szemmel láthatólag nehezen birkóznak meg a valamely közép-ázsiai, baktriai görög adatközlőtől származó, s talán szogd vagy kínai közvetítőn „átszűrt” nevük szó eleji mássalhangzó-torlódásával, de földrajzilag megfelelően helyezik el őket:

Phruri (Strabo, XI. 11,1, *Seres, Serica*, azaz Kína határainál v. Nyugat-Turkesztánban):

32

LIB. XI. CAP. 11. §. 2 — 5.

**λείαν. καθ' ὅλον δέ φησιν ἐκεῖνος τῆς συμπάσης Ἀριατῆς πρό-
σχημα εἶναι τὴν Βακτριανήν· καὶ δὴ καὶ μέχρι Σηρῶν καὶ Φου-
ρῶν ἐξέτεινον τὴν ἀρχήν.**

Thuni et Focari (Plin. VI. 55, a tochárok és a Hindukus lábánál élő hazarák mellett, ld. a Periegesis-ben *Phruri et Tocari*; ld. még Attacoris öböl és nép Plin. IV. 90.-nél is, mely a 4-5. századi Orosiusnál „Ottorogora” város és folyó, innen Kézai a „Togora” városnevet, melyben esetleg a keleti ogurok is megbújhatnak):

**mercia exspectant. Primum eorum noscitur flumen Psitharas, 55
proximum Cambari, tertium Lanos, a quo promontorium
Chryse, sinus Cynaba, flumen Atianos, sinus et gens ho-
minum Attacorum, apricis ab omni noxio adflatu seclusa
30 collibus. eadem qua Hyperborei degunt temperie. de iis
privatim condidit volumen Amometus, sicut Hecataeus de
Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Thuni et Focari, et iam
Indorum Casiri introrsus ad Scythas versi humanis cor-
poribus vescuntur, Nomades quoque Indiae vagantur. Sunt**

Ptolemaios sokat vitatott *Khouni* adata a Borysthenes/Dnyeper környékén (III. 5,25) túl korai a hunok itteni megjelenésére, s valójában három megoldása lehetséges, melyek lényegében egyaránt elírásra vezethetők vissza, több-kevesebb valóságértékkel: 1.) Ptolem. tévesen helyezte őket ide, Közép-Ázsia helyett, az akkori nyugati forrásokban még sehol nem használt névalakban, 2.) vagy, ami valószínűbb, egy másik népnév, a *burugundi*, *burugunni* utótagjának elírásáról van szó, melyre Maenchen-Helfen utalt, mivel ezt a népet valóban ezen a vidéken említik egyéb források (*The World of the Huns*, 1973, X. fej., Turán 2009/4.; ld. a *Phrugundiones*, *Burgiones* alakokat is, Ptol. III. 19.), illetve 3.) talán mégis volt valamilyen hír a Volga-Káma vidéki, fent említett Kara-Abyz kultúra népeességéről, akik között már minden bizonnyal lehettek kis számban, s talán a vezető rétegben hunok, bár ezek elhelyezésében is téved Ptolemaios, a Ra/Volga és a Rhiphaeus/Urál közé kellett volna kerülniük, a *Daix*-tól északra (VI. 14,2,5, a Yaik folyónév származhat török névadásból is, talán épp a kara-abyziaktól). Ez utóbbi felvetés voltaképpen a *Khuni*-kérdés lehetséges megoldása, az orosz régészet eredményei segítségével, melyek természetesen további kiértékelésre várnak idehaza.

**§. 25. μεταξὺ δὲ Βαστερνῶν καὶ Ῥωξολανῶν,
Χοῦνοι·**

„A Baszternákon és Roxolánokon túl a *Khuni*.” (Ptol. III. 5,25)

Következnek a *Cadusi*, *Kadisenus*, a kadocsák, kadicsok, akikre az Anonymus-krónika a *Cadusa* személynévvel utal. Először a *Kadusion* tartomány, a Káspitól délre (Strabo XI. 13,3):

ἔστι δὲ τῆς χώρας ταύτης τὰ μὲν ἄλλα εὐδαίμονα χωρία, ἡ δὲ προσάρκτιος ὄρεινὴ καὶ τραχὺ καὶ ψυχρά, Καδουσίων κατοικία τῶν ὄρεινῶν καὶ Ἀμάρδων καὶ Ταπύρων καὶ Κυρτίων καὶ ἄλλων τοιούτων, οἱ μετανάσται εἰσὶ καὶ ληστρικοί. καὶ γὰρ ὁ Ζάγρος καὶ ὁ Νιφάτης κατεσπαρμένα ἔχουσι τὰ ἔθνη ταῦτα, καὶ οἱ ἐν τῇ Περσίδι Κύρτιοι καὶ Μάρδοι (καὶ γὰρ οὕτω λέγονται οἱ Ἄμαρδοι) καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ μέχρι τῶν ὁμωνύμως προσαγορευόμενοι τῆς αὐτῆς εἰσὶν ἰδέας.

Majd Plin. VI. 36., *Cadusia*, a kaukázusi *Albania* mellett, a kaduszosokkal (VI. 48, akik görögöknek nevezik a géleket). A Kadusz tartományhoz kapcsolódik a szászánidák első királya, Artaxar születési mondája (Agathias II. 26.), s a kaduszok gyakran szerepelnek az ókori, kora középkori forrásokban, Xenophontól Theophylactosig, majd eltűnnek, nagy valószínűséggel az ogur-hunokhoz csatlakozás miatt, s végül a 7. századi Kuber „csaban” és a székelyek „első honfoglalásakor” jöhettek a Kárpát-medencébe, majd beolvadtak az ittmaradt székelységbe (ld. baranyai és erdélyi helynevekben Kacsóta/Kadosa-, Kadács-, Kadicsfalva, és a székelyek különböző antropológiai típusairól Fóthi E., 2014. jan., Youtube). A legérdekesebb számunkra, hogy AD 486-ban a kadi-szokat „hunoknak”, azaz hun szövetségeseeknek nevezi Antiochiai János: „*Kadisenus legomenus Unnus*” (214,9., *Fragm. Hist. Graec. V.*, p.27-28), s noha itt általában csak a heftalita, középkor-ázsiai „fehér” hunokra szoktak gondolni a kutatók, azonban nagyon is számításba jöhetnek a kaukázusi-dagesztáni hunok, akikről a 6. századtól vannak adataink (Zakariás rhétor), de 687-ben is részletesen ír róluk az örmény-albán Daszurantsi, és velük szomszédosak voltak a meótszi ogurok is (Onogoria, Magna Bulgaria), ill. a kaukázusi szabir-magyarok (Prokópius):

JOANNES ANTIOCHENUS.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

[ΖΗΝΩΝ]

214. [an. 486 sqq. p. Chr.]

Excerpt. De insid. (Fragm. 214 § 7): Ὑπάτου δὲ τοῦ Λογγίνου κατὰ τὸν ἐξῆς ἀποδεδειγμένου χρόνον (an. 486), ὅτε Θεοδορίχος πάλιν εἰς ἀπόστασιν εἶδε καὶ τὰ περὶ τὴν Θράκην ἐλυμαίνετο χωρία, καὶ ὁ Ζήνων πρὸς τὸν Ὀδόακρον τὸ τῶν Ῥογίων ἐπανεστήσε γένος, ὡς ἔγνω τοῦτον πρὸς τὴν Ἰλλοῦ συμμάχῃαν παρασκευαζόμενον. Λαμπρὰν δὲ ἀναδησαμένων νίκην τῶν περὶ τὸν Ὀδόακρον, πρὸς δὲ καὶ πεμφάντων δῶρα τῷ Ζήνωνι τῶν λαφύρων, ἀποπροσποιησάμενος συνήδετο τοῖς πραχθεῖσιν. Οἱ δὲ τῇ Ἰλλοῦ καὶ Λεοντίου προσεδρεύοντες πολιορκίᾳ, μετὰ τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ ἀντιφρουρίου πολλοῖς μηχανήμασιν ἐχρῶντο. Ἀντικαθεζόμενον δὲ τῶν στρατευμάτων, καὶ ἐς λόγους φίλους ἀνῆλθον Ἰλλοῦς τε καὶ Ἰωάννης ὁ

Σχύθης, καὶ γραμματίον πρὸς τὸν Ζήωνα διεπέμψαντο, ὑπομιμνήσκον αὐτὸν ἢ τῆς προτέρας εὐνοίας· ὡς δ' οὐδὲν πλέον ἔδρα, αὐθις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο.

8. Τῷ δὲ ἐξῆς ἔτει (487, Βαβίῳ solo cons.) Θεοδορίχος ἐπανελθὼν ἐκ Νοβῶν ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῷ λεγομένῳ Ῥηγίῳ, καὶ κατέρχεται τὰ πλησίον. Ὁ δὲ γε Ζήνων βουλόμενος αὐτῷ ὑποκλίνει ἦν εἶχεν αὐτοῦ ἀδελφὴν τῇ βασιλίδι συνδιαιωμένην ἀπέπεμπεν ἔτι πολεμοῦντι ἅμα πολλῷ πλούτῳ, ὁπότερον ἐθέλοι διδοῦς· ἐκ τοῦδε νοεῖν ἦν ὡς φιλοποιοῦμενος ἔτι.

9. Μετὰ δὲ τὴν Θεοδορίχου τῆς πολιορκίας ἀπαλλαγὴν Ἀνθουσα ἡ τοῦ Ἰλλοῦ θυγάτηρ ἐν τῷ φρουρίῳ μετέλλαξεν, ἐξ οὐπὲρ μάλιστα ὁ Ἰλλοῦς κατωλιγῶρει τῆς φυλακῆς τῶν ἔνδον, καὶ ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Περσίσης ζ' (ξ?) βιὸς χρόνους, μετὰ τὸν πατέρα Ἰσδιγέρδην βασιλεύσας ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρὸς τοὺς ὁμοροῦντας Οὐννοὺς πολέμῳ. Ἐνὸς δὲ διαγενομένου χρόνου Καθάδης τῆς βασιλείας κρατεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐν τέλει τινῶν τῆς ἡγεμονίας ὤσθεις ἐν φρουρίῳ καθεύχθη, ἐκείθεν τε λάθρα δια-

τοῦδε νοεῖν ὡς ἡ φιλοποιούμενος ἔτι.

§ 9. ζ' βιούς χρόνου] Aut ante ζ' excidit alius numerus, aut pro ζ' leg. ξ'. || — An βασιλεύσας [ἔτη*] ἐπλ.? || — ὁμοροσύντας οὔνοος codex. Agathias 4, 27 p. 266 : ἀπόλωλε (Περόζης) κατὰ τῶν Νεφθαλιτῶν ἐπιστρατεύσας (Οὔννικόν γένος ἢ Νεφθαλίται). Cf. Procop. Bell. Pers. 1, 4 p. 19, Theophanes p. 188, Cedrenus p. 623, Asseman. Bibl. Orient. 3, 1, p. 425. || — ἐνός δὲ διαγενομένου χρόνου] διαγενομένης cod. Indicatur tempus quo Balas, frater Perozis, regnavit. Agathias 4, 27, p. 267 : Βάλας δὲ ὁ τούτου ἀδελφός... βραχὺν ἐπέβιω χρόνον· τέτταρα γὰρ αὐτῷ μόνον ἔτη κατὰ τὴν βασιλείαν διέδραμεν· ἐπὶ τούτῳ δὲ Καθάρης ὁ Περόζου τῶν Περσικῶν πραγμάτων κρατήσας. Dissensus Joannis nescio an fluxerit ex confusione numerorum A' et Δ'. || — ἐν φρουρίῳ] Agathias p. 268, 6 : εἰς τὸ τῆς Ἀθήης ἐμβάλλουσι φρουρίον. De quo castello pluribus exponit Procopius B. Pers. 1, 5, p. 26 sq. || — Καδισηνοὺς Οὔννοος] Agath. p. 268, 16 : ὑπέκθας

27

(folyt. szöv. és 9. jegyz.)

28

JOANNIS ANTIOCHENI

φυγῶν πρὸς τοὺς Καδισηνοὺς λεγομένους Οὔννοος ἀφικνεῖται, καὶ δι' αὐτῶν αὐθις τὴν βασιλείαν κτησάμενος τοὺς ἐπιβουλεύσαντας ἀνεῖλεν.

10. Ἐπράχθη δὲ [an. 488] καὶ ἡ τοῦ φρουρίου Χέρρεως κατάληψις τρόπῳ τοιούτῳ. Ἰνδακὸς ὁ Κασ-

τὸν οὕτως εὔνοον γενόμενον Κόνωνα (τὸν ἄνδρα) φειδοῦς τυχεῖν. (11) Οἱ δὲ σπουδαίως ταῦτα ἐπετέλεσαν, καὶ τὸ μὲν σῶμα σὺν τῇ Ἰλλοῦ γαματῇ καὶ τῇ παιδί Θεκλῆ εἰς τὸ εὐκτῆριον τῶν γ' παίδων ἐν Ἰαρσῶ ἀπέσωσαν, αὐτοὺς δὲ μικρὸν ἔξω τοῦ φρουρίου λα-

τοῦ δεσμοτηρίου ὄχητο πρὸς τοὺς Νεφθαλίτας. Procop. l. l. 1, 7, p. 32 : Καθάρης δὲ λαθῶν ἅπαντας ξὺν τῷ Σεόσῃ ἐς Οὔννοος τοὺς Ἐφθαλίτας ἀφίκετο. Cf. Cedrenus p. 624, Theophanes p. 191, Theophylactus 4, 6. Hunni Ephthalitæ, qui albi vocantur, see. Procop. l. l. p. 16, προσαικοῦσι Πέρσαις πρὸς βορρᾶν, οὗ δὲ πόλις Γοργῶ ὄνομα πρὸς αὐταῖς που τῶν Περσῶν ἐσχατιαὶς ἐστίν. Cf. id. p. 20, 17. Gorgo ultima Persarum urbs, ni fallor, est *Gurkan* sive *Djordjan* ad fluvium cognominem in Hyrcania sita. Cadiseno Procopius l. l. p. 71, 19, tanquam socios Pityazæ Persarum ducis in prelio contra Belisarium commisso commemorat. Fieri potest ut a Cadisenorum regione non diversa sit ἡ Καδουσαίων χώρα Persis vicina, cujus mentio est apud Agathiam 2, 27, p. 123, 17. Cadiseni aut pars Ephthalitarum aut vicini eorum fuerint. In regione ubi Ephthalitæ consedissee videntur, tractus montanus extenditur qui in Tab. Peuting. *Catacas mons* (hodie *Atak*) vocatur. Ejus nomen num forte enim Cadisenis componendum sit, porro num Cadiseni iidem sint cum Cadusiis, qui Eratosthenis tempore ad meridionalem maris Caspii oram debebant, necne, in medio relinquo.

Következnek a sorban az utolsó csatlakozóink, akik 895-től, a katonai szokásaink szerint az első lettek a hadrendben: az ősi, sokat szereplő *Chorasmī*, chorezmiek vagy khwárezmiek, akiket magyarul, egy alán-görög lágyabb, könnyebb kiejtés alapján *kálizoknak* hívtunk, s Kinnamos szerint (*Khalisi*, CSHB 1836, LIII, LV., és *Khorasmini* is) zoroasztrianusok és mőzeshitűek vagy muszlimok voltak. Ízelítő a szerzői „szubjektivizmusokból”: Anonymusnál az általa megvető, „pogány” értelemben használt *kumán* néven jelennek meg, a DAI-ban ők a *kavarok*, Menandrosnál a *khliaták*, *khliaták*, Zakariásnál pedig *k.w.l.s*-ok (ld. még Ptol. VI. 11,7, *Xoapa/Khoara*, VI. 11,8: *Καυαρικ/Kavaris* városok Baktriában, Médiában, Parthiában, és VI. 12,4: *Χωρασμοιοι, Khorasmioi*, khwárezmiek az Oxusnál). Alább a *Cadusi*, *Chorasmī* nevek Pliniusnál:

20 *bus Caspium et Hyrcanium. Non minus hoc esse quam Pontum Euxinum Clitarchus putat, Eratosthenes ponit et mensuram ab exortu et meridie per Cadusiae et Albaniae oram quinquiens mille CCC stadia, inde per Atiacos, Amarbos, Hyrcanos ad ostium Zoni fluminis quater mille DCCCC stadia, ab*

hanc Oródes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis per iuga Caucasi protenditur ad Bactros usque gens Mardorum fera, sui iuris. sub eo tractu gentes Orciani, Commori, Bérdrigae, Harmatotropi, Citomarae, 48 Comani, Murrasiaræ, Mandruani. flumina Mandrum, Chindrum, ultraque Chorasmi, Gandari, Arasmi, Paricani, Sarangae, Marotiani, Arsi, Gaeli quos Graeci Cadusios appellavere, Matiani. oppidum Heraclea ab Alexandro conditum,

...és a dél-káspi *Kadusii* Ptolemaiosnál (VI. 2,2-5):

86

LIB. VI. CAP. 2.

(p. 171. ed. B.)

οἷς ὑπόκειται

ἡ Μαρτιανή,

παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Ἀσσυρίας·

τὰ δὲ ἐπὶ θαλάσση κατέχουσι καὶ Καδούσιοι,

οἱ καὶ

Δῆγαι,

Ezzel a végére is értünk rövid „felfedező utunknak” az antik források őserdejében, ahonnan a sok azonosíthatatlan név közül, némi „restaurálást” követően kiragyognak ősi népvneveink, *szavárdok, magyarok, ogurok, hunok, kadocsák és khorezmiek*, akik keleti, kezdetben proto-iráni, majd iráni és némi turáni, ótörök, és belső-ázsiai, mongolos jelleggel, örökséggel gazdagodva, különböző időpontokban járultak hozzá a kárpáti magyarság kialakulásának hosszú és összetett folyamatához.

Szkíta aranszas, tegezdísz, Bashadar, Altáj-hegység, 9. kurgán, i.e. 6. század (Marszadolov, 2000)

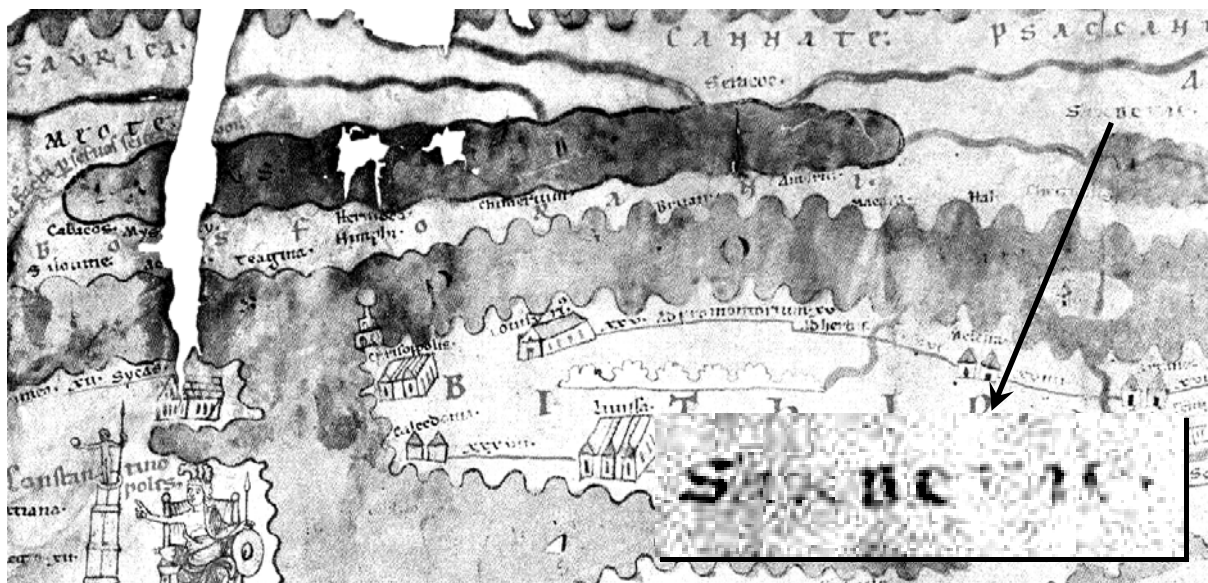

Ravennai Anonymus leírásának térkép-rekonstrukciója (Pinder-Parthey, 1860), a magyar őstörténet szempontjából fontosabb nevek és szöveghelyek kiemelésével (Z.T.Cs.)

WELTKARTE DES RAVENNATEN.

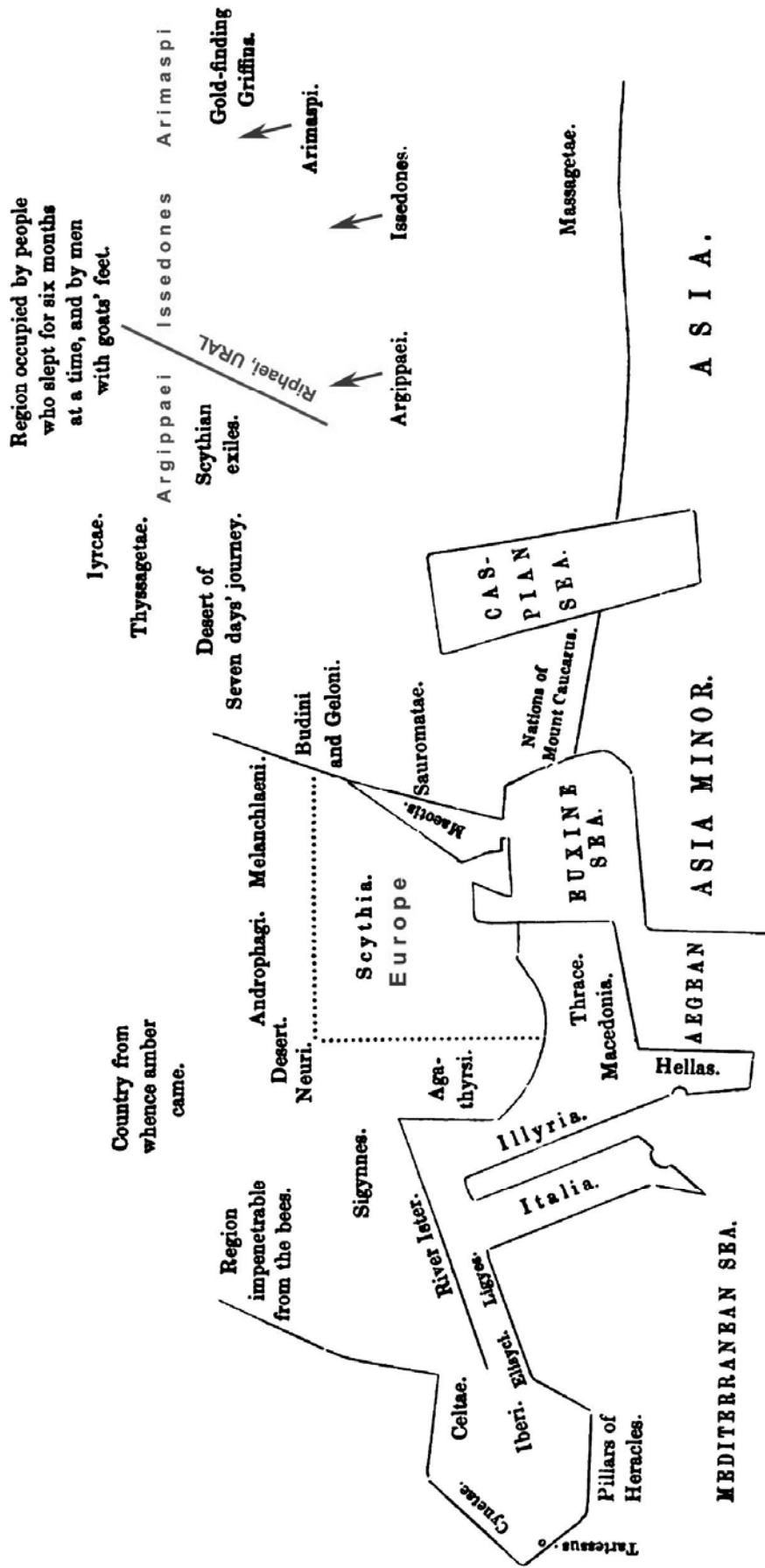
Mappae Mundi, Konrad Müller, 1898, a 7. századi Ravennai Anonymus művéhez készített térképrekonstrukció, melyet kiegészítettem a szövegben szereplő meótszi *Onogoria* (ogur-hunok országa) és *Sardonium* (szavárd-magyarok országa) nevekkal, melyek Plinius, Ptolemaios idején a Meótsztól keletre, a Kubán-Manyics folyóknál fekéldhettek (ld. Pinder-Parthey, 1860, IV. 2, IV. 11, 14, www.archive.org, a Ravennai térképrekonstrukciója összekeverte a trákiai Dardaniával). Lent: a Ravennai egyik fő forrása, a 4-5. századi Tabula Peutingeriana eredetijének részlete, a hosszan elnyúló Palus Maeotides sötét foltjával, s ettől jobbra, keletre az elmosódott *Sardenae* népnévvel (kiemelve, nyíllal); e név rekonstrukciója semmiképp nem lehet *Sardeciae*, ahogy eddig megjelent (Tab. Peut., Wikipedia), mivel látszik a H-betűhöz hasonló N-betű két felső szára (ld. a CANNATE felirat felül), és a Tab. Peut. ez esetben Plinius *Sardi*, és Ptolemaios *Suardeni* neveire támaszkodott, melyekkel a szavárdokat vagy szavárd-magyarokat jelölték.

Az ősmagyarság és rokonnépei Euráziában
a bronzkor végétől AD 7. századig

Század	Magyar	Szabir/Szavárd	Hun	Ogur	Kadocsa	Káliz
Kr. e. III.-II. évezred	Szintasta-Andronovo kultúrák, Urál, Kazahsztán (proto-árják)	<i>Subar-tu, Subir-ki</i> ? (ország, nép, sumér, akkád szövegekben) <i>Suvar-data</i> ? (Nap-adta, El-Amarna táblákon)	<i>Hunu, Hyaona</i> Közép-Ázsia (Aveszta; proto-árják?)	–	–	<i>Chorezm</i> , óir. <i>Khwaizem</i> , a Fény Földje, Oxus/Amu-Darja (Tolsztov)
Kr. e. I. évezred	Itkul, Gorokovo ("isszedonok"), Urál-Tobol, és a korai szármataik, Prokorovo, Bjelaja	<i>Subar-ra</i> nép (óperzsa szerződésszöveg), <i>Syavarshan</i> és népe? (Aveszta)	<i>Xian-yun</i> , i.e. 9. sz. (Si King) <i>Xiong-nu</i> , i.e. 318-AD 2. sz. (Si Csi, Han Shu, Kína), i.e. 3. sz., SZARGATKA-kult. (Szidorovka, Iszakovka)	SZARGATKA-kultúra, Irtis-Tobol, i.e. 7. sz. ("arimaszpuk") + székelyek ősei? <i>T'ie-lö, ting-ling, ui-beigo</i> (kín.)	<i>Kadousioi</i> , Dél-Káspi térség (Xenophon, Strabo)	<i>Khwaizem</i> , ahol a zoroaszti papság szent tüze égett (Bundh. 18,8)
		<i>Saspeires</i> nép, D.-Kauk. (Herodotos)				
AD. I. század	<i>Metera</i> , Al-Duna (Ovidius) <i>Mattzaris</i> (Celjei felirat)	' <i>Sardi Scythae</i> ' és ' <i>Mazacasos</i> ' népek a Meóthisznál (Plinius)			<i>Catuces, Cadusii</i> (Plinius)	<i>Chorasmi</i> (Plinius)
II.	<i>Materoi, Souardenoi</i> népnevek a Volga-Don térségében, <i>avarok</i> (ouarnoi, ovareis, Ptolemaios, <i>Awarshatr</i> , K.-Irán, Aveszta/Bundahisn)		<i>Khounoi</i> a Borysthenesnél? (Ptol., elírás vagy téves elhelyezés)	–	<i>Kadousioi</i> (Ptolemaios)	<i>Khorasmi, Kauaris, Khoara</i> (Ptol.) városok
III.	<i>Macara</i> város, <i>Sardenae</i> nép a Meóthisztól keletre (Tabula Peutingeriana)		Hunok tömeges elvándorlása Európába, Köz.-Ázsiába	–	<i>Catace, M. Catacas</i> (Tab. Peut.)	
IV.	–	<i>Sapires, Hunni, Chionitae</i> (Amm. Marcell., Zosimos), hunok, ogurok AD 375-től Kelet-Európában		–	–	Afrigidinasztiá, 305-995 (Tolsztov)
V.	<i>Álmos</i> (?) (Jord. 50, 266)	<i>Sabiron, Ourgoi, Saragouroi, Ounni, Ounogouroi</i> (Priscus), <i>Kamicik Heptalk</i> (Daszuranci)			<i>Kadisenus</i> (I. Antioch.)	
VI.	<i>Amzarte</i> nép (Zakarias), <i>Kücsü-Madzsar, Ulu-Madzsar</i> erődök (Derbend-name)	<i>Sabeiroi</i> (Procopius Zakarias Agathias Menandros Jordanes) <i>Saper</i> (hanti énekek) <i>Sappheres</i> (Theophanes)	<i>Ounnoi</i> (Zosimus, Procop.) <i>Abdel, Eftal</i> (Zakarias) <i>Ounnoi leukoi</i> (Cosmas Indiko.)	<i>Hangaraye</i> (Mar Grigor) <i>Puguraye</i> (M. Syrus) <i>Unaghur</i> (Zakarias)	<i>Qadisaye, Kadisenoi</i> (J. Stylites, Procopius) <i>Katisk</i> (L. Parpeci) <i>Kadusk</i> (Ps.-Movses)	<i>Kholiata, Khliata</i> (Menand.), <i>Kwls</i> (Zakar.) <i>Khuals</i> (Not.Ep., Kinnamos)
VII.	<i>Machara, Machare</i> városok(?) (Anonymi Ravennatis)	<i>Sabiroi, Sapeir; Ouar-Kheounnoi, Eftalon, Ounnigouroi, Kotzageroi, Kadasenoi</i> (Theophyl. Sim.), <i>Cutziagri</i> (Notitiae Episcopatum)				<i>Cowaris</i> (Ann.Iuv.), <i>Kavari</i> (DAI, 39-40.)9. sz.
		<i>Sewardik</i> ' (<i>Yovhan. Draskanakertsi</i>)9. sz.	<i>Honk</i> (hunok, Daszuranci)	<i>Onogoria</i> ország, Meót. (Anon.Ravennatis), <i>Kuber</i>		

Z. Tóth Csaba: *Ismerjük-e krónikáinkat?*, Turán, 2010/1, bővített táblázata

Hérodotosz Szkitia-leírásának rekonstrukciója (The Geography of Herodotus, J. Talboys Wheeler, 1854.),
 Az Urálon túli „isszedonok” (szavárd-magyarok) és „arimaszpuk” (ogur-hunok) feltüntetésével (Z.T.Cs.)